

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЛІНГВІСТИКИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН

PRINCIPLES OF FORMING THE LINGUISTIC PERSONALITY OF THE FUTURE SPECIALIST IN COMPUTER LINGUISTICS IN THE PROCESS OF TEACHING LINGUISTIC DISCIPLINES

У статті розкрито важливу для сучасної вищої освіти проблему – принципи формування мовної особистості майбутніх фахівців комп'ютерної лінгвістики в процесі навчання мовознавчих дисциплін.

Для реалізації окреслених завдань у студії спираліся на два утрадиційні в педагогічній науці напрями в теоретичному обґрунтуванні принципів навчання: 1) загальнодидактичному, на якому базуються теоретичні засади організації освітнього процесу в закладах вищої освіти з урахуванням особливостей змісту фахової підготовки здобувачів вищої освіти; 2) лінгводидактичному, притаманному дисциплінам мовознавчого циклу, які дослідниками проблеми розподілено на: а) загальнометодичні (взаємозалежність мови і мислення, екстралінгвістичний, функційний, між- та внутрішньодисциплінарного зв'язку, зв'язок навчання двох (кількох) мов, нормативно-стилістичний, історичний, взаємозалежність усного і писемного мовлення, системності, професійної спрямованості); б) часткові (специфічні, рівневі): зв'язок вивчення мови з мовленнєвою діяльністю, вивчення мови на компетентнісній основі, лексико-синтаксичний, структурно-семантичний, парадигматичний та ін.).

Означені принципи є загальновизначеними й ґрунтуються на наукових напрацюваннях дидактів та лінгводидактів, відтак не потребують докладного опису. Тому в статті визначено й проаналізовано пріоритетні принципи формування мовної особистості майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики, зокрема: принципи діалогізації, лінгвокреативності, проблемної ситуативності, саморозвитку, інтегративності, рефлексування, принцип гуманізації освітнього процесу й особистісної орієнтації, принцип фундаментальності освіти та її професійної спрямованості, принцип комплексності забезпечення переходу від простих форм роботи до більш складних, принцип контекстності, принцип соціокультурної відповідності.

Встановлено, що дидактично доцільне використання означених принципів може значно підвищити рівень сформованості мовної особистості майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики.

У статті акцентовано, що мовна особистість майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики – це такий носій мови, який досконало володіє системою лінгвістичних знань з української та іноземних мов, здійснює лінгвістичне забезпечення роботи інформаційних систем, репродукує мовну діяльність в усіх сферах суспільного життя, професійній зокрема.

Отримані результати не тільки підтверджують переваги та труднощі, з якими стикаються майбутні фахівці комп'ютерної лінгвістики, а й окреслюють перспективи вдосконалення мовної компетентності, а відтак належного рівня сформованості мов-

ної особистості в умовах сучасного освітнього середовища.

Ключові слова: мовна особистість, мовна особистість майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики, принципи формування мовної особистості, майбутній фахівець комп'ютерної лінгвістики, принципи навчання мовознавчих дисциплін, реалізація принципів формування мовної особистості.

The article addresses a major issue for modern higher education, notably the principles of forming the linguistic personality of the future specialist in computer linguistics in the process of teaching linguistic disciplines.

To implement the outlined tasks, this research proceeded from two traditional directions in pedagogical science in order to form the theoretical ground of the following education principles: 1) general didactic, which is based on the theoretical foundations of the organization of the educational process in institutions of higher education in view of the peculiarities of the content of professional training of higher education students; 2) linguistic and didactic, inherent in the linguistic disciplines, which are divided by researchers of the issue into: a) general methodological (interdependence of language and thinking, extralinguistic, functional, cross- and intra-disciplinary links, the factor of two (several) languages acquisition, normative and stylistic, historical, interdependence of oral and written communication, systematicity, professional focus); b) partial (specific, level-related): interdependence of language learning and speech activity, competence-based language learning, lexical-syntactic, structural-semantic, paradigmatic, etc.).

The specified principles are generally recognized and based on the scholarly research of didacts and linguodidacts, and thus do not require any detailed description. Consequently, the article defines and analyzes the major principles of forming the linguistic personality of the future specialist in computer linguistics in the process of teaching linguistic disciplines, notably the principles of dialogization, creativity, problem-based situationality, self-development, integrativeness, reflection, the principle of humanization of the educational process and focus on personality, the principle of the fundamental nature of education and its professional orientation, the principle of comprehensive support of transition from simple forms of activities to more complex ones, the principle of contextuality, and the principle of socio-cultural compliance.

It is established that didactically expedient implementation of the aforementioned principles is able to significantly raise the level of maturity of the linguistic personality of the future specialist in computer linguistics.

The article emphasizes that the linguistic personality of the future specialist in computer linguistics is a native speaker who has thoroughly mastered the system of linguistic expertise in Ukrainian and foreign languages, is able to ensure linguistic support for the operation of information systems,

УДК 811.147. 2'27
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.2.58>

Семенюк А.В.
здобувач вищої освіти II року навчання за другим (магістерським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»

and is able to reproduce linguistic activities in every sphere of social life, professional in particular.

The obtained results not only confirm both advantages and obstacles encountered by future specialists in computer linguistics, but also outline the prospects for improving their language competence, and hence the proper level of matu-

ry of a linguistic personality within the context of the contemporary educational environment.

Key words: *linguistic personality, linguistic personality of the future specialist in computer linguistics, principles of forming the linguistic personality, future specialist in computer linguistics, principles of teaching linguistic disciplines, implementation of principles of forming the linguistic personality.*

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У сучасному динамічному світовому просторі виняткової активності набуває міжкультурна взаємодія, що охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства й зумовлює потребу у формуванні мовної особистості фахівця комп'ютерної лінгвістики, діапазон професійної діяльності якого окреслено в освітніх програмах закладів вищої освіти, а також виписано в змісті формулювань програмних результатів навчання здобувачів вищої освіти. У спеціальних дослідженнях комп'ютерну лінгвістику розглядають різноаспектно, а саме: як розділ мовознавчої науки, як навчальну дисципліну, як галузь самобутньої професійної діяльності. У визначених завданнях освітніх програм для майбутніх фахівців комп'ютерної лінгвістики передбачено достатньо широкий професійний функціонал, зокрема: оволодіння вміннями й навичками укладання електронних словників, розроблення алфавітів і систем письма, транскрибування усного мовлення та транслітерування іншомовних слів, лінгвістичне обґрунтування принципів, підходів, засобів навчання української та іноземних мов, переклад з однієї мови на іншу, стандартизація й уніфікація науково-технічної термінології, укладання спеціальних лінгвістичних довідників, комп'ютерне оброблення текстів природною мовою. До нагальних проблем комп'ютерної лінгвістики віднесено автоматичний (машинний) переклад, створення інформаційних мов, автоматичне анотування та індексування документів, лінгвістичне забезпечення роботи інформаційних систем, автоматичне трансформування текстової інформації, лінгвістичне забезпечення автоматичних систем управління, автоматичний аналіз (розпізнавання) й автоматичний синтез тексту тощо.

Заклади вищої освіти, що забезпечують підготовку майбутніх фахівців комп'ютерної лінгвістики, покликані створювати сприятливі умови в організації освітнього процесу для формування мовної особистості майбутнього фахівця нової галузі, попит на яку стрімко зростає в умовах сьогодення. Доцільно враховувати також аспекти психологічного комфорту для кожного студента, який має досконало оволодіти державною (українською), двома іноземними мовами, оперувати сучасними електронними засобами під час комп'ютерного оброблення текстів природною мовою, лінгвістичного забезпечення роботи інформаційних систем, мати сформовану академічну самодисципліну та

зацікавленість у формуванні вмінь і навичок, необхідних для ефективного використання засобів сучасних інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності.

Відтак на часі виокремлення й обґрунтування пріоритетних принципів формування мовної особистості майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Міждисциплінарній проблемі принципів формування мовної особистості здобувача вищої освіти й практичним аспектам їх реалізації присвячено праці різногалузевих науковців: І. Бахов, Ф. Бацевич, Є. Боринштейн, Л. Власенко, О. Гриджук, О. Кучерук, Н. Морзе та ін. Загалом аналіз і класифікацію принципів навчання обґрунтовано в працях українських філософів (В. Андрущенко, І. Зязюн, В.Кремень, В. Огнев'юк, П. Саух та ін.); психологів (Г. Бал, І. Богданова, С. Максименко, Л.Найдьонова, В. Семиченко, О. Сергєєнкова та ін.); педагогів (В. Бондар, Л. Вовк, М. Євтух, О. Малихін, С. Мартиненко, О. Савченко, С. Сисоєва та ін.); лінгводидактів (З. Бакум, О. Біляєв, М. Вашуленко, В. Вітюк, Н. Голуб, О. Горошкіна, Т. Груба, О. Караман, С. Караман, О. Копусь, Г. Кузнецова, О. Кулик, О. Кучерук, Л. Овсієнко, С. Омельчук, М. Пентиліук, І. Хом'як та ін.). У працях дослідників із зазначених галузей наук з різних позицій та різноаспектно проаналізовано, потлумачено й обґрунтовано принципи навчання суб'єктів освітнього процесу.

Сучасні філософи принципи навчання тлумачать як основоположне теоретичне знання та базове поняття системи. У працях сучасних психологів принципи навчання схарактеризовано в органічній єдності з розвитком особистості через урахування вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти, забезпечення гармонії психічного, духовного, соціального і фізичного розвитку особистості, формування мотиваційної сфери особистості, специфічних чинників саморозвитку, саморегуляції, самовдосконалення. Сучасні українські дидакти розробили основні критерії, за якими згруповано принципи навчання в педагогічній літературі: 1) за дидактичною метою та завданнями навчального процесу; 2) за джерелом здобуття знань; 3) за способами діяльності суб'єктів освітнього процесу; 4) за результативністю навчання. У педагогічному дискурсі є численна кількість принципів навчання, окремі з яких

не мають належного обґрування й методичних коментарів щодо практичної реалізації в освітньому процесі. Проблему принципів навчання здобувачів освіти лінгводидакти обґрунтовують за рівнями освіти (початкова школа, основна школа, заклад вищої освіти) [6, 52–55].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Надважливі аспекти щодо формування принципів мовної особистості майбутніх фахівців комп'ютерної лінгвістики залишаються малодослідженими й потребують наукового аналізу. Опрацювання спеціальної наукової літератури дає змогу констатувати, що попри вагомий внесок науковців у розроблення теорії принципів навчання, поза увагою дослідників залишаються важливі аспекти проблеми принципів формування мовної особистості майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики.

Мета статті – виокремити й обґрунтувати пріоритетні принципи формування мовної особистості майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики у процесі навчання дисциплін мовознавчого циклу.

Для реалізації мети визначено такі завдання: з'ясувати й уточнити зміст поняття «мовна особистість майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики» як лінгводидактичну категорію; проаналізувати пріоритетні принципи формування мовної особистості майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики в закладі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У статті зміст поняття «мовна особистість майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики» розглядаємо як носія мов (української, англійської, французької або німецької), елітну особистість, що вільно володіє системою лінгвістичних знань, здійснює лінгвістичний супровід інформаційних систем; як особистість, яка опанувала практичні вміння й навички створення інтелектуальної продукції (електронних словників, спеціальних програм, алгоритмів роботи з комп'ютерними програмами тощо), вправно репродукує мовну діяльність в усіх сферах суспільного життя, професійній зокрема.

Ефективність формування мовної особистості майбутніх фахівців комп'ютерної лінгвістики у процесі навчання мовознавчих дисциплін значною мірою залежить від вибору і ступеня реалізації пріоритетних принципів навчання, які зумовлюють відповідні вимоги до організації змісту навчання мовознавчих дисциплін, вибору форм, методів, прийомів, засобів і технологій навчання. Доцільність реалізації пріоритетних принципів формування мовної особистості майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики розглядаємо як об'єктивну потребу сьогодення і надважливий чинник якісної підготовки здобувачів вищої освіти до успішного розв'язання багатовекторних професійних завдань.

У статті вважаємо за необхідність обґрунтування загальнометодичних принципів формування мовної особистості майбутніх фахівців комп'ютерної лінгвістики у процесі навчання мовознавчих дисциплін, з-поміж яких як пріоритетні виокремлюємо такі: принципи діалогізації, креативності, проблемної ситуативності, саморозвитку, інтегративності, рефлексування, принцип гуманізації освітнього процесу й особистісної орієнтації, принцип фундаментальності освіти та її професійної спрямованості, принцип комплексності забезпечення переходу від простих форм роботи до більш складних, принцип контекстності, принцип соціокультурної відповідності.

Принцип діалогізації. Матеріали опрацьованих наукових досліджень з обраної проблеми та наші спостереження переконують, що сучасний освітній процес в усіх закладах освіти, вищої зокрема, відповідно до компетентнісної парадигми, діалогічний як за змістом, так і за його технологічною організацією. Педагогічна взаємодія між суб'єктами освітнього процесу на заняттях з мовознавчих дисциплін має діалогічну основу, а отже, пріоритетною формою спілкування є навчальний діалог. Продуктивність і методична доцільність реалізації цього принципу обґрунтована в працях українських лінгводидактів (З. Бакум, В. Вітюк, Н. Голуб, Л. Галаєвська, О. Горошкіна, С. Караман, О. Караман, О. Копусь, О. Кучерук, О. Любашенко, С. Омельчук та ін.). Унікальність та ефективність принципу діалогізації в освітньому процесі майбутніх фахівців комп'ютерної лінгвістики вбачаємо в тому, що, крім діалогічного навчального спілкування на заняттях мовознавчих дисциплін у системі «студент – студент; студент – викладач; студенти – викладач», є також віртуальний діалог із комп'ютером як носієм і посередником у створенні інформаційних масивів, продуктованих українською, англійською, німецькою або французькою мовами. До того ж характерна клішованість мови комп'ютера та інших інтернет-ресурсів дає змогу майбутньому фахівцеві комп'ютерної лінгвістики розкодовувати усні тексти користувачів, накопичуючи мовний досвід, оскільки небагатослівне спілкування з комп'ютером заощаджує час і репрезентує дипломатичні моделі діалогу для широкого вжитку в мовній практиці.

Реалізація принципу діалогізації під час навчання мовознавчих дисциплін у закладі вищої освіти мотивує майбутніх фахівців комп'ютерної лінгвістики до формування багатомовного (з української, англійської, німецької або французької) індивідуального іміджу для успішної подальшої професійної діяльності, а також до розроблення інтелектуальних продуктів (електронних словників, спеціальних програм, алгоритмів роботи з комп'ютерними програмами тощо); розвиває спостережливість у побудові моделей

українськомовної та іншомовної комунікації, пов'язаної із життєвою практикою.

Принцип лінгвокреативності. Лінгвокреативність – новітній термін, яким окреслюють творчі здібності індивіда, що входять до структури обдарованості в якості незалежного чинника, і полягають у здатності до продукування принципово нових ідей [10]. Необхідність упровадження цього принципу в процесі навчання мовознавчих дисциплін вважаємо надважливим і розглядаємо як дієвий освітньо-розвивальний ресурс багатомовної індивідуальної мовотворчості як визначальну характеристику майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики. Услід за Ж. Горіною, принцип лінгвокреативності розглядаємо, як «феномен мовленнєвого спілкування, що спонукає мовця до відкриття нових смислових зв'язків у відомому, передбачає яскраво виражену мовленнєву активність й ініціативність, здібність до імпровізації [10, с. 15]».

Реалізація принципу лінгвокреативності під час навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти передбачає: створення кейсів есе, текстів різних стилів мовлення; розроблення індивідуальних алгоритмів для опрацювання теоретичного матеріалу з різних мов та інформатики із подальшим захистом в академічній групі; стимулювання майбутніх фахівців комп'ютерної лінгвістики до інтерпретування термінів з фаху на засадах міжмовної взаємодії; створення електронних словників, транскрибування усного мовлення та транслітерування іншомовних слів, лінгвістичне обґрунтування принципів, підходів, засобів навчання української та іноземних мов; переклад з української мови на іноземну та навпаки тощо.

Принцип проблемної ситуативності зорієнтований на організацію освітнього процесу, побудованого на подоланні інтелектуальних суперечностей у процесі осмислення здобутих знань, умінь і навичок під час виконання складних пізнавальних завдань із мовознавчих дисциплін, що спонукають студентів до осмисленого розрізнення змісту проблемних завдань і проблемних ситуацій, пропонує викладачами дисциплін мовознавчого циклу [7]. Методична доцільність реалізації принципу проблемної ситуативності в процесі навчання мовознавчих дисциплін майбутніх фахівців комп'ютерної лінгвістики очевидна, оскільки сприяє розвитку їхнього інтелекту, критичного мислення, формуванню навичок переконливо аргументувати власну позицію під час тлумачення лінгвістичних явищ та понять міждисциплінарного характеру. Крім того, як один із пріоритетних, принцип проблемної ситуативності закладає підґрунтя для формування у майбутніх фахівців комп'ютерної лінгвістики практичних умінь і навичок розроблення альтернативних інтелектуальних продуктів різного функціонального призначення.

Принцип саморозвитку як «психологічна категорія ґрунтується на взаємодії двох процесів – внутрішнього і зовнішнього, що відбуваються за умов формування стійкої мотивації у здобувачів вищої освіти та ефективно організованого освітнього процесу щодо забезпечення навчально-пізнавальної діяльності студентів з урахуванням впливу соціуму [3]».

З позиції викладача мовознавчої дисципліни як модератора освітнього процесу – це цілеспрямоване сприяння саморозвитку студента і педагогічний контроль за змінами й здобутками в його саморозвитку, який протікає спонтанно, на засадах самоорганізації [1].

Реалізація принципу саморозвитку в процесі навчання мовознавчих дисциплін майбутніх фахівців комп'ютерної лінгвістики дає змогу проектувати власний мовленнєвий розвиток за допомогою інформаційних систем, спеціальних комп'ютерних програм, формувати вміння алгоритмізувати власну мовленнєву діяльність відповідно до мовного жанру чи ситуації спілкування.

Принцип інтегративності. Прикметною ознакою принципу інтегративності є реалізація міжрівневих, внутрішньорівневих зв'язків у лінгвістичних системах, а також міждисциплінарних зв'язків та взаємозв'язків комп'ютерних систем з лінгвістикою. Інтегративні підвалини в навчанні мовознавчих дисциплін зумовлюють таку організацію освітнього процесу, в якій задіяно всі сегменти взаємозв'язків мовної та мережевої інформаційної систем.

Реалізація принципу інтегративності в навчанні мовознавчих дисциплін дає змогу забезпечувати мовленнєву спрямованість навчання, взаємодію різних видів мовленнєвої діяльності в процесі опрацювання лінгвістичної теорії, а також теорії цифрових технологій, стимулювання пізнавального інтересу до взаємозумовлених процесів мовної та мережевої інформаційної систем.

Принцип рефлексування, сутність якого полягає в самоаналізі, міркуваннях здобувачів вищої освіти, спрямованих на оцінювання власних дій, мовних вчинків, мовної поведінки, мовного досвіду, пов'язаних з мовленнєвою діяльністю майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики.

Продуктивність принципу рефлексування в процесі навчання мовознавчих дисциплін майбутніх фахівців комп'ютерної лінгвістики визначається зорієнтованістю на формування таких надважливих якостей особистості майбутнього фахівця, як самостійність, відповідальність, принциповість, об'єктивність, відкритість, самокритичність, готовність до дискусії та відстоювання власної позиції.

Принципи гуманізації освітнього процесу й особистісної орієнтації, фундаментальності освіти, її професійної спрямованості, а також комплексності забезпечення переходу від простих форм

роботи до більш складних розглядаємо як дидактичну єдність, підпорядковану ідеям компетентнісної парадигми в освіті й зорієнтовану на формування інтелектуально потужної елітної мовної особистості, конкурентоспроможного фахівця комп'ютерної лінгвістики, готового до виконання професійних завдань у швидко змінюваних умовах сучасного суспільства.

Пріоритет у системі принципів формування мовної особистості майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики відведено й принципам контекстності, а також соціокультурної відповідності, які дають змогу максимально наповнити дидактичні ресурси з мовознавчих дисциплін різноманітним дидактичним матеріалом, зануреним у професійний контекст з опертям на здобутки українського та зарубіжного мовознавства, процеси міжмовної взаємодії та взаємовпливу, які доцільно враховувати під час тлумачення фахових термінів, понять різножанрових текстів. Означені принципи сприяють розвитку мовної ерудиції міждисциплінарного характеру, адаптуванню майбутніх фахівців новітньої спеціальності до роботи з інформаційними системами, створення інтелектуальної продукції в мінливих умовах сьогодення.

Висновки. У дослідженні зміст поняття «мовна особистість майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики» уточнено у формулюванні: мовна особистість майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики – це носій мов (української, англійської, французької або німецької), елітна особистість, що вільно володіє системою лінгвістичних знань, здійснює лінгвістичний супровід інформаційних систем; особистість, яка опанувала практичні вміння й навички створення інтелектуальної продукції (електронних словників, спеціальних програм, алгоритмів роботи з комп'ютерними програмами тощо), вправно репродукує мовну діяльність в усіх сферах суспільного життя, професійній зокрема. Опрацювання й аналіз спеціальної наукової літератури дає змогу констатувати, що попри вагомий внесок науковців у розроблення теорії принципів навчання, поза увагою дослідників залишаються важливі аспекти проблеми принципів формування мовної особистості майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики. У дослідженні визначено й проаналізовано такі пріоритетні принципи

формування мовної особистості майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики: принципи діалогізації, лінгвокреативності, проблемної ситуативності, саморозвитку, інтегративності, рефлексування, принцип гуманізації освітнього процесу й особистісної орієнтації, принцип фундаментальності освіти та її професійної спрямованості, принцип комплексності забезпечення переходу від простих форм роботи до більш складних, принцип контекстності, принцип соціокультурної відповідності. Встановлено, що дидактично доцільна реалізація означених принципів сприяє підвищенню рівня сформованості мовної особистості майбутнього фахівця комп'ютерної лінгвістики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бахов І. Формування міжкультурної професійної компетентності у студентів-перекладачів: [монографія] / І.С.Бахов. Київ: ДПВД «Персонал». 2009. 268 с.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Ф.С.Бацевич. Київ: Академія. 2004. 342 с.
3. Боринштейн Є. Соціокультурні особливості мовної особистості. Соціальна психологія. 2004. № 5 (7). С. 63–72.
4. Гриджук О.Є. Мовна особистість як актуальний об'єкт дослідження в сучасній лінгводидактиці. *Science and Education a New Dimension. POedagogy and Psychology, IV (42), Issue: 87, 2016.* URL: www.seanewdim.com
5. Карпіловська Є.А. Вступ до прикладної лінгвістики: комп'ютерна лінгвістика: Підручник. Донецьк ТОВ «Юго-Восток ЛТД». 2006. 155 с.
6. Копусь О.А. Теоретичні засади формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-філологів у вищому навчальному закладі: [монографія] / О.А. Копусь. Одеса. 2012. 429 с.
7. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців: монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2019. 3565 с.
8. Петлюченко Н.В. Харизматика: мовна особистість і дискурс: монографія / Н.В. Петлюченко. Одеса: Астропринт. 2009. 464 с.
9. Струганець Л.В. Поняття «мовна особистість» в україністиці. *Культура слова.* 2012. № 77. С. 127–133.
10. Формування мовної особистості на різних вікових етапах: монографія/ [А.М. Богуш, О.С. Трифонова, О.І. Кисельова, Ж.Д. Горіна, М.П. Черкасов]. Одеса. 2008. 272 с.